

résről pedig az írások között fellelhető néhány kritikáról szóló kritika (Balassa Péter Esterházy-szövegeinek gyűjteményéről, Bán Zoltán András kritikakötetéről, valamint Szabó Gábor Esterházy-könyvéről és a Scheibner Tamás és Szűcs Zoltán Gábor szerkesztette Kertész-tanulmánykötetről) tökéletesen megfelel a Vermeer-képeken megjelenő kisebb képek, tükrök, ablakok ironikus gesztusának, amelyről oly alapos elemzést olvashattunk az első részben. Magyarán látszólag (*simulatio*) itt különféle könyvekről szól a szerző, de eminensen épp az említett pontokon leplezetten (*dissimulatio*) a kritikáirásról, a kritikusról, sőt tulajdonképpen: végig önmagáról beszél. Merthogy az olvasás nem szabadidős tevékenység, hanem egzisztenciális kérdés, a szabadság kérdése. A kritikusi lét pedig élethivatás.

VELKEY GYÖRGY

(*Kalligram Kiadó, Pozsony, 2009,*
492 oldal, 2990 Ft)

JULIA KRISTEVA:
Önmaga tükrében
idegenként

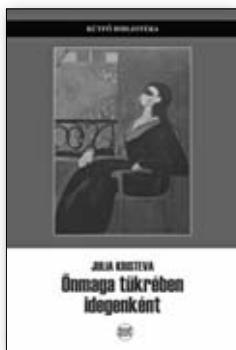
Csak egyetérthetünk azzal az etikai állásponttal, amelyet Kristeva könyvének magyar fordítója, Kun János Róbert fogalmaz meg aján-

lójában, hogy ezzel igazolja a franciául a '80-as években megjelent kötet fölfedezését az „új évezred embere” számára: „tiszteletet kell mutatnunk a másként létező élni akarásával szemben”. A jóhiszeműséget némileg árnyalhatja, hogy – mások mellett – Judith Butler nem sokkal a könyv eredeti megjelenése után kirekesztés („undor”) nyomaira bukkant Kristeva életművében, amiről a *Gender trouble* című könyv is beszámol – persze ízlés kérdése, hogy ez elveszi-e az olvasó kedvét az *Önmaga tükrében idegenként* forgatásától. Talán erre az elmentmondásos szerzői hangra utal a magyar nyelvű kötet címlapja is, hiszen azt a francia és az 1991-es angol nyelvű kiadás illusztrációja nyomán Henri Matisse *Beszélgetés* című képe díszíti, de ebből most csak az egyik alak látszik, mert az esemény jellegű párbeszéd másik szereplőjét levágták a képről. A szerző gondolatvilága természetesen mellesleg publikálásra szánt szövegeinek megítélése szempontjából, mert a gyanú nem von le semmit annak tényéből, hogy valaki a politikai korrektség útjára lépett.

A könyv három nagyobb gondolati egységből épül föl: egy elvontabb elmélkedésből, egy történeti áttekintésből és Freud *A homokember*ről adott pszichoanalitikus olvasatának továbbgondolásából – ezek mindegyike számos, rövidebb esszéisztikus töredékre tagolódik.

A bevezető rész idegen(ség)ről adott meghatározásai olykor szatirikus (ön)íróniává válnak: nárcizmus, közöny, melankólia, a dublőr állhatatossága, töredezettség, árvaság, meg nem értettség, csendre ítélt többnyelvűség, magány, gyűlölet, sötét eredet, perverzión, besúgóvá vált barátok.

Érdekesek a történeti áttekintés állomásai, ahogyan eljutunk Aiszkhülosz barbár, szeparatista harcosnőtől, a Danaidáktól Fougeret de Monbron *Kozmopolitá-jaig* és a romantikus nacionalizmusba torkolló forradalomig. „Milyen »kapcsolat« lehet a férfiak »népe« vagy »faja« és a nők »népe« vagy »faja« között? – teszi föl a kérdést Kristeva az *Oltalomkérésők* értelmezésében. – A nemi különbség, melynek nagyságát az idők folyamán felváltva eltúloztuk vagy éppen eltöröltük, nem biztos, hogy változatlan balsorsra ítéltett.” A görögöket követően végighalad az ókori zsidó hagyományok, a korai kereszténységnek (Szent Pál, Szent Ágoston), valamint a reneszánsz (Dante, Machiavelli, Rabelais, Erasmus, Morus) és a felvilágosodás számos gondolkodójának idegenségről megfogalmazott elképzeléseinek. Rendkívül izgalmas, hogyan adta át helyét Fougeret de

Monbron dühödött kozmopolitizmusa a nemzethez történő visszatérésnek, a sajáttal történő megbékélésnek, és hogyan hatott mindez Byron bűnbánó patriotizmusára, kialakítva egy több virtuális közösség („nemzet”) határára egyensúlyozó – olykor megtevesztőnek gondolt – önkívületi állapotot.

Csak egyetérthetünk a Kristeva által is idézett Arthur Rimbaud-val abban, hogy a „másik én vagyok”

(*Je est un autre*), hiszen ez a könyv alaptémáját képező „együttelés” feltétele, míg a gyökértelenség egy büntudatébresztésre fogékonyabb közegben is gyökértelenség marad.

A könyv hatásos módon a freudi *unheimlich*ről (otthonalanság) nyújtott elemzéssel zárul, mely „nem szorítja magát sem az örület, sem a szépség, sem a hit határai közé, mint ahogy nem korlátozódik etnikumra és fajra sem [...]. Immár idegennek tekintjük önmagunkat, csakis ez tehet képessé bennünket arra, hogy együtt éljünk másokkal.”

BENKÓ KRISZTIÁN

(Fordította Kun János Róbert,
Napkút Kiadó, Budapest, 2010,
224 oldal, 2190 Ft)